

20.05.20

Fra,
NIFRO
(Norsk industriforum for romvirksomhet)

Til Nærings- og fiskeridepartementet

NIFROs merknader til «Rett i bane»

NIFRO er bransjeorganisasjonen til norsk romnæring, vi takker for muligheten til å gi et innspill. Vi takker også myndighetene for å iverksette arbeidet med og videreutvikle det nasjonales lovverket, noe vi anser som viktig både for å sikre en bærekraftig bruk av verdensrommet og et næringsvennlig juridisk rammeverk.

Lovutvalget berømmes for et omfattende arbeid, hvor de går grundig gjennom mange av de juridiske problemstillingene og viser en god forståelse for en sektor i utvikling. Det er mye i utkastet vi kan stille oss bak, men vi har noen bekymringer og kommentarer vi ønsker å påpeke.

Generelle kommentarer:

Vi starter med noe generelle kommentarer vi mener det er nyttig å presisere i forkant av våre merknader per bestemmelse.

1) Lovutkastet legger ikke opp til forutsigbarhet for næringen

I bestillingen fra NFD er lovutvalget sitt mandat spesifisert som:

«Utvalget er i mandatet bedt om å foreslå en moderne, fremtidsrettet lov. Loven skal kunne fungere som en overordnet rettslig ramme for romaktiviteter i mange år fremover. Samtidig skal loven fremme utviklingen av en norsk romindustri. Hensynet til en fleksibel lov som er åpen for ulike typer av aktiviteter og en industri i rask utvikling kan tilsi åpne, skjønnsmessige bestemmelser som overlater mye av styringen av lovens krav til myndighetene. Dette støtter til en viss grad mot hensynet til å fremme utviklingen av næringsvirksomhet. For næringen vil forutsigbarhet og klare rammevilkår være avgjørende».

Det er altså viktig å finne en god balanse mellom fleksibilitet og forutsigbarhet. Lovutvalget foreslår en lov med særdeles store fullmakter og rom for å utvise skjønn. Dette gis gjennom brede formuleringer, hvor det legges opp til å presisere ting i forskrifter eller tillatelser. Som lovutvalget påpeker, er dette i tråd med norsk lov tradisjon og skaper fleksibilitet. Men dette gir betydelig utfordringer i forhold til forutsigbarhet. Kort oppsummert, etter å ha lest lovutkastet er det ikke klart **hvem** som må søke tillatelse, **hvilke aktiviteter** loven regulerer, eller **hvilke dokumentasjonskrav, tidslinjer og kostnader** en aktør som søker om tillatelse kan forvente¹. Derfor mener vi at det er et større behov for forutsigbarhet.

Et sentralt spørsmål er hva som bør adresseres i loven, og hva man med fordel kan spesifisere i forskrifter eller tillatelser. Her er det ikke noe fasit svar. Å videreutvikle loven gjennom forskrifter er viktig for fleksibilitet, samtidig mener vi at det er noen elementer som er såpass viktig at de bør adresseres i loven. Enkelte bestemmelser bør derfor videreutvikles eller tas bort, for å gi klarhet om hvem som må ha lisens, hva som skal reguleres, ansvarsfordeling mellom forskjellige aktører og til en viss grad gi et overblikk over kostnader, tidslinjer og krav. Dette er spesifisert i våre merknader til enkelte bestemmelser. Man bør være forsiktig med å la de store spørsmålene løses gjennom tillatelser.

¹ Se merknader per bestemmelse, spesielt; §1, §3 og §4.

NIFRO ønsker at NFD klargjør prosessen videre for arbeidet med loven og forskrifter, og åpner opp for at industrien kan være involvert, både gjennom dialog og høringsrunder. Vi oppfordrer til at det organiseres en workshop for å tilrettelegge for dialog, hvor næringen også får mulighet til å bidra med synspunkter. Norge har en moden romsektor, hvor flere aktører har drevet med satellittoperasjoner og oppskytninger i mange tiår. Myndighetene bør bruke denne ekspertisen i videreutviklingen av lovverket, nye forskrifter og andre relevant dokumenter.

2) Lovutkastet tar ikke høyde for aktivitetsbilde i norsk romsektor

Mye av kritikken som er nevnt i punkt 1. kan knyttes til at lovutvalget for det meste har tatt inspirasjon fra Finland og Danmark. Land som kun har en eller to småsatellitoperatører. Det er forståelig at man tar utgangspunkt i land med en lik lov tradisjon, men den norske romsektoren har et helt annet aktivitetsbilde enn disse landene, som gir andre behov. Skal en hente inspirasjon bør en se til land som har et lignende aktivitetsbilde.

Lovutvalget refererer flere steder til New Zealand og Frankrike, som begge har oppskytningsaktiviteter, men resultatet reflekterer ikke i like stor grad lovene i disse landene. NIFRO stiller også spørsmål til hvorfor man ikke har sett til andre land, som for eksempel USA. Her har de i årevis finpusset på sitt lovverk for å legge til rette for en god forvaltning som støtter opp om en konkurransedyktig industri. Men også land som UK og Portugal er gode eksempler på land som det siste året har utviklet lovverk for å regulere både oppskytninger og satellittaktiviteter.

3) Lovutkastet er ikke næringsvennlig nok og begrenser norsk næring, forskning og innovasjon

Norge har en politisk ambisjon om å fremme norsk romnæring², og lovutvalget har mandat til å utarbeide en næringsvennlig norsk romlov. For å oppfylle dette mandatet er det nødvendig og inkluderer bestemmelser som kan fremme konkurransekraften til norsk romsektor. Som et minimum må det hvert fall ikke stilles krav som gir større kostnader enn i andre land. Dessverre synes ikke lovutkastet å levere på dette.

Kort oppsummert, lovverket i andre land gir mer forutsigbarhet og begrenser kostnader i større grad enn hva vi forstår at dette lovutkastet legger opp til. Eksempler hvor vi bør lære mer av lovene i andre land inkluderer; tydelige rolleavklaringer gjennom forskjellige typer tillatelser, spesifiserte muligheter for unntak til forsikringskrav, tidsbestemt ansvarsbegrensninger, unntak eller lave gebyr for å søke om tillatelse og at det er staten som betaler for å føre tilsyn. I tillegg har flere land utviklet en rekke prosedyrer eller forskrifter for å gi sikkerhet i forhold til tillatelser, kostnader og tidslinjer, Norge bør gjøre det samme. Blir det ikke tatt tak i vil det være vanskelig å drive konkurransedyktig i Norge, og en risikerer at aktører legger ned eller flagger ut.

Det er viktig å understreke at romsektoren er preget av lange tidslinjer, ekstremt høye startkostnader, hvor man gjerne skal fly teknologi i rommet før man får betydelige investeringer eller kan selge tjenester kommersielt. Et lovverk som legger opp til uforholdsmessige kostnader og krav vil derfor være spesielt hemmende for nye bedrifter, utdanning og forskningsinstitusjoner og aktører som utvikler nye prosjekter eller teknologi.

Det er per i dag ikke et betydelig hjemmemarked i Norge, og næringen konkurrer globalt. NIFRO mener et av de viktigste tiltakene i den videre prosessen vil være å gjennomføre skikkelige analyser av de konkurransemessige aspektene knyttet til forskjellige aktiviteter, slik at det ikke stilles uforholdsmessige krav og kostnader i Norge i forhold til land hvor konkurrenter holder til.

² Stortingsmelding 10, «Høytflyvende satellitter – Jordnære formål: En strategi for norsk romvirksomhet»

Merknader per bestemmelse:

§ Formålsparagraf:

Merknad:

På side 43-44 diskuterer lovutvalget ulemper og fordeler med en formålsbestemmelse. «*Hensikten med en formålsbestemmelse er at den skal gi veiledning ved tolkning av loven i tilfeller hvor ordlyden er uklar eller for utøvelse av forvaltningens skjønn*». Utvalget konkluderer at verken den pedagogiske eller politiske funksjonen gir en tilstrekkelig grunn til å inkludere en formålsbestemmelse.

Likevel har de utarbeidet følgende forslag:

§1 Lovens formål:

«Lovens formål er å sikre at romaktiviteter bidrar til økonomisk vekst og sysselsetting på en bærekraftig og forsvarlig måte i tråd med Norges folkerettslige forpliktelser»

NIFRO er uenig i lovutvalgets konklusjon og mener en slik formålsparagraf har både en pedagogisk og politisk funksjon, og at det er i tråd med bruken av formålsparagrafer i andre lover relevant for sektoren, som for eksempel Ekomloven §1-1. NIFRO mener en formålsparagraf er spesielt viktig for å sikre at en lov med såpass store fullmakter (se vår merknad §9) vil bli tolket i tråd med sitt formål. Samtidig vil det sende et viktig signal til næringen.

Anbefaling:

- *Det anbefales at den foreslåtte formålsparagrafen inkluderes i loven.*

Kapittel 1 Innledende bestemmelser

§ 1 Saklig virkeområde

Denne loven gjelder romaktivitet.

Med romaktivitet menes oppskytning av romgjenstand ut i verdensrommet, drift av romgjenstand i verdensrommet, retur av romgjenstand fra verdensrommet og annen aktivitet med vesentlig tilknytning til dette

Merknad:

Bestemmelsen ordlyd åpner for usikkerhet om hvem som må søke om tillatelse og hvilke aktiviteter som inngår i lovens virkeområde. Vi oppsummerer punktvis:

- Det vil vær nyttig og inkludere en mer konkret definisjon av romaktivitet i §3, eller eventuelt spesifisere hvilke aktiviteter som ikke omfattes.

- Bestemmelsens siste ledd; «*og annen aktivitet med vesentlig tilknytning*» skaper stor usikkerhet om hvilke aktiviteter som skal reguleres. Trenger man for eksempel en tillatelse for å laste ned data fra en satellitt eller fly et instrument på den Internasjonale romstasjonen (ISS)? Det kan i tillegg stilles spørsmål til setningens merverdi, da det er få aktiviteter som ikke vil falle inn under «*oppskytning*», «*drift*» eller «*retur av gjenstand*». Den norske loven bør ikke kreve tillatelse for nedlastning av data eller drift og oppskytning av instrumenter.

- Lovutvalget skriver i sin utredning at loven omfatter nyttelaster. Dette kan med fordel være inkludert i loven, og det synes gunstig å gi en definisjon av nyttelast i §3. Uten, leder det til spørsmål, som for eksempel; er det nødvendig å søke om tillatelse for en «*hosted payload*», altså en nyttelast som er integrert i en annen satellitt eller andre romobjekter (ISS/Mars rover eller lignende). Det er ikke

vanlig å kreve tillatelse for instrumenter eller integrerte nyttelaster, og dette bør heller ikke omfattes av den norske loven. Se anbefalinger §3

- Ordet drift knyttes til definisjonen «operatør» gjennom §3 første ledd; «*Med operatør menes alle som driver med romaktivitet*». Lovutvalget skriver at operatør er et innarbeidet begrep i bransjen, men det er et begrep som brukes løst om forskjellige aktører, involvert i forskjellige faser, av forskjellige aktiviteter. Lovutvalget skriver i sin utredning at «*drift omfatter ikke bare styring av romgjenstandens posisjon, men også styring av romgjenstandens funksjoner. Normalt vil kontrollen ligge hos eieren, men hvis kontrollen er satt ut til andre vil det være disse som forestår drift. Hvis flere parter er involvert i driften av samme romgjenstand vil kravet om tillatelse gjelde hver enkel part*». Dette gjør det uklart hvem som må søke om tillatelse i et samarbeid som involverer flere aktører. Det synes uforholdsmessig om alle skal søke om tillatelse. Videre leder det til spørsmål om alle i så fall skal holdes til samme krav og hvem som har ansvar for hva. For eksempel, når en satellitt skal skytes opp har man gjerne flere aktører involvert. En operatør drifter oppskytningsbasen, en annen er operatør for bæreraketten, mens en tredje eier satellitten og har satt ut via kontrakt den tekniske driften av satellitten til en fjerde operatør. Videre har man kanskje et stort antall underleverandører, del-eiere og kunder med mindre nyttelaster om bord. Det synes urimelig å pålegge at alle skal ha tillatelse, og dette strider mot internasjonal praksis.

Anbefaling for §1:

- «*Og annen aktivitet med vesentlig tilknytning til dette*» bør fjernes fra denne bestemmelsen.
- *Det er flere definisjoner det vil være nyttig og utdype for å tydeliggjøre hva som faller under lovens omfang og hvem som må søke om tillatelse, se merknader §3.*

§ 2 Geografisk virkeområde

Loven gjelder romaktivitet på norsk territorium, Svalbard, Jan Mayen og de norske biland.

Loven gjelder også romaktivitet utenfor norsk territorium dersom aktiviteten foretas

- a) på norsk fartøy eller innretning eller*
- b) av norsk statsborger eller juridisk person etablert i Norge.*

Departementet kan gi forskrift om lovens anvendelse på utenlandsk fartøy eller innretning utenfor norsk territorium, så langt folkeretten tillater det.

Merknad:

NIFRO forstår det slik at lovutvalget mener at en utenlandsk aktør som skyter opp en nyttelast/satellitt ved Andøya skal søke om tillatelse i Norge. Hvis dette er tilfellet, vil det være svært uheldig for Andøyas konkurransekraft, problematisk for myndighetene og føre til dobbeltregulering. Norge har ikke jurisdiksjon til å føre tilsyn og kontroll med satellitter som eies og driftes fra andre land når de er i rommet. Som lovutvalget selv påpeker er det internasjonal praksis at hjemstaten til aktøren gir tillatelse og fører tilsyn for satellitter i rommet. NIFRO mener derfor at det er urimelig å kreve at en utenlandsk aktør som skyter opp sin nyttelast/satellitt ved Andøya skal søke om tillatelse i Norge.

En løsning er å legge opp til en prosess eller krav for en «payload review» som en del av godkjenningen for tillatelsen til å skyte opp en bærerakett. Det innebærer at operatøren for bæreraketten må ha godkjenning for alle nyttelastene de skal skyte opp med en bærerakett, hvor

myndighetene får mulighet til å vurdere at samtlige nyttelaster for eksempel ikke utgjør en trussel for nasjonal sikkerhet eller internasjonale forpliktelser. Dette reflekteres i den amerikanske modellen, og er et eksempel Norge bør følge³.

Det kan være nyttig å gi en fullmakt til å anerkjenne utenlandske tillatelser.

I New Zealand synes det at utenlandske aktører må ha en godkjenning for å skyte opp en nyttelast fra New Zealand, men at en slik tillatelse gis gjennom en forenklet prosess hvor man anerkjenner utenlandske lisenser⁴. Dette gir ikke innehaveren av en utenlandsk tillatelse krav på tillatelse, men det gir myndighetene en mulighet til å anerkjenne en utenlandsk tillatelse. Lovutvalget foreslår at en forenklet behandling for operatører med utenlandsk tillatelse kan utvikles på sikt gjennom forskrifter også i Norge⁵. For oppskytningsaktiviteter synes den amerikanske modellen å være best på grunn av utfordringene rundt jurisdiksjon, dobbelregulering og konkurransekraft. Velger man likevel å gå for en løsning nærmere New Zealand bør det gjøres klart så raskt som mulig at det er en forenklet prosess for å gi forutsigbarhet for norske aktører og deres kunder.

En fullmakt til å anerkjenne utenlandske tillatelser kan uansett være nyttig i andre scenarioer, spesielt skal man ha en fremtidsrettet lov. Dette er knyttet til at private aktører i økende grad samarbeider/jobber på tvers av landegrensene. For eksempel, om en dansk eier ønsker å bruke en norsk operatør til drift kan det være nyttig å anerkjenne at noe av ansvaret er håndtert gjennom en dansk tillatelse, og deretter skreddersy en tillatelse til den norske aktøren. Dette er problemstillinger som allerede gjør seg gjeldene i flere av våre naboland.

Hva er en oppskytningsstat?

NIFRO forstår det slik at Lovutvalgets anbefaling om hvem som behøver en norsk tillatelse er knyttet til deres vurdering om at det er tvilsomt at hjemstaten til en utenlandsk privat satellitt operatør kan stilles til ansvar for oppskytninger fra Norge⁶. Dette er en tolkning som meget få stater har stilt seg bak⁷. De fleste stater anser at de er en «oppskytningsstat» for satellitter som nasjonale private aktører anskaffer en oppskyting for i utlandet. Det bør noteres at lovutvalgets tolkning betyr at det ikke gir mening å krevne tredjepartsforsikring for norske private aktører som skyter opp satellitter i utlandet. I tillegg, er det verdt å minne om at det kun er en oppskytningsstat som kan registrere et romobjekt i tråd med Registreringskonvensjonen Art. II. I praksis vil en slik tolkning derfor gi utfordringer hvor Norge ikke kan registrere norsk eide satellitter skutt opp i utlandet, men risikerer å måtte registrere satellitter eid av utenlandske aktører skutt opp i Norge. Det vil være gunstig at Norge tar en posisjon på spørsmålet om hva som kvalifiserer Norge som en «oppskytningsstat» i tråd med Romtraktaten Art VII og Ansvarskonvensjonen Art I.

Anbefaling §2:

- Det bør gjøres klart i §2 eller §4 at utenlandske aktører som skyter opp satellitter i Norge ikke må søke om tillatelse i Norge.

- Det kan være gunstig å klargjøre i loven at myndighetene har en fullmakt til å anerkjenne tillatelser fra andre land, for å kunne forenkle eller «skreddersy» tillatelser til norske aktører som er involvert i samarbeid med utenlandske aktører.

³ Federal Aviation Authority (2020) "Payload reviews", link: https://www.faa.gov/space/licenses/payload_reviews/

⁴ Outer Space and High-altitude Activities (Licences and Permits) Regulations 2017, §11; §51.

Link: <http://www.legislation.govt.nz/regulation/public/2017/0250/latest/DLM7401500.html#DLM7>

[401500](#)

⁵ Rett i bane. S.81

⁶ Rett i bane. S.31

⁷ Froelich. A & Seffinga. V (2018) «National Space Legislation: A Comparative and Evaluation Analysis» s. 73; NIFRO kjenner kun til Nederland som et eksempel på et land som har valgt en tolking om at de ikke er en oppskytningsstat for oppskyting anskaffet i utlandet av en nederlandsk privat aktør.

- Det vil være gunstig for at Norge tar en posisjon på hva som kvalifiserer Norge som en «oppskytningsstat» i henhold med Romtraktaten Art. VII og Ansvarskonvensjonen Art. I.

§ 3 Definisjoner

Med operatør menes alle som driver med romaktivitet.

Med romgjenstand menes enhver gjenstand eller del av gjenstand som brukes i romaktivitet.

Merknad:

Se §1.

Anbefaling §3:

- Det bør skilles mellom forskjellige typer operatører, eller utvikles forskjellige typer tillatelser for å gjøre det klart hvem som er ansvarlig for aktiviteten i hvilke faser. Samt tydeliggjøre hvilke forpliktelser og rettigheter som er knyttet til dette ansvaret. Se§4.

- Skal loven omfatte nyttelaster, så bør det gis en definisjon av nyttelast i §3. En slik definisjon bør ikke omfatte nyttelaster som er og forblir en integrert del av andre romobjekter.

- For å sikre fleksibilitet kan det være vanskelig å definere romaktivitet. Som demonstrert av lovverket i andre land kan en løsning være å bruke andre definisjoner for å tydeliggjøre hva som skal reguleres. En kan også vurdere å tydeliggjøre hvilke aktiviteter loven ikke skal regulere, enten i lovverket, gjennom forskrifter eller mer uformelle veiledningsdokumenter, se f.eks UK⁸.

Kapittel 2 Krav om tillatelse

§ 4 Krav om tillatelse

Romaktivitet kan ikke foretas uten tillatelse fra departementet.

Merknad:

Dette er en av bestemmelsene som med stor fordel kunne være videreutviklet. Vi har flere spørsmål og anbefalinger vi tar tak i punktvis:

1 En eller flere typer tillatelser?

Lovutvalget foreslår en type tillatelse, med begrunnelse at den norske sektoren er i utvikling og at det vil være hensiktsmessige og vente med å utvikle forskjellige typer tillatelser til man har en bedre forståelse av myndighetens behov for kontroll og styring⁹. Danmark og Finland har en type tillatelse, men også bare en type aktivitet i form av en eller to småsatellitt operatører. I Norge er næringen allerede velutviklet, og en type tillatelse skaper stor forvirring rundt hvordan loven treffer de forskjellige aktivitetene. Mye kan videreutvikles gjennom forskrifter, men det synes nyttig for myndighetene og nødvendig for næringen at man spesifiserer at det er forskjellige typer tillatelser for forskjellige aktiviteter. Alle andre land som driver med oppskyting av raketter har flere type tillatelser som dekker forskjellige aktiviteter eller en spesifikk fase av oppdraget.

I Norge tilsier aktivitetsbilde at det er tre typer aktiviteter det kan være gunstig å skille mellom i loven, hvor krav og rettigheter så kan spesifiseres i forskrifter og tillatelser.

1. Oppskytningsbase operatør: Den som drifter oppskytningsbasen

⁸ UK Space Agency (2018) "Guidance for Licence Applicants Outer Space Act".

https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/851094/GUIDANCE_FOR_APPLICANT_S_Revised_08-08-2018_sw1_UPDATED_3_1.pdf, 2.

⁹ «Rett i bane» S.66

2. Bærerakett operatør: Den som drifter bæreraketten

3. Norske satellitt operatører: eier/drifter norske satellitter (se kommentarer §2)

En kan vurdere om det er nødvendig med en egen type tillatelse for en operatør som kun drifter satellitter på vegne av andre eller en operatør som skyter opp forskningsraketter.

I tråd med våre merknader til §2 bør kun norske satellittoperatører reguleres gjennom loven, men her vil vi også stille noen andre spørsmål. Det kan tenkes at man møter tre forskjellige «satellitt operatører». I Norge har vi aktører som kun drifter satellitter på vegne av andre, vi har aktører som eier satellitter og vi har de som drifter og eier satellitter. Det er flere spørsmål knyttet til ansvarsfordeling, hvem er ansvarlig for hva og hvem som skal ha tillatelse for hva. Dette er ikke klart i lovutkastet. NIFRO mener ikke nødvendigvis at man bør ha en egen type tillatelse for aktører som kun drifter satellitter, men får vi en norsk operatør som ønsker å operere mange satellitter på vegne av andre kan en type «førerkort» være nyttig.

Det er også uklart hvordan man vil håndtere en situasjon hvor en norsk operatør drifter en satellitt som eies av en aktør i en annen stat. Det er sannsynlig at staten hvor aktøren som eier satellitten hører til er «oppskytningsstat for satellitten», og Norge vil trolig ikke være det. Norge er fremdeles ansvarlig for operatøren i henhold med Art. VI av Romatraktaten, men ikke nødvendigvis erstatningspliktig i tråd med Art. VII. Sådant synes det urimelig at operatøren f.eks skal pålegges tredjepartsforsikring. Her er våre kommentarer til §2 relevant.

2. Må man ha tillatelse per aktivitet eller kan man få en som dekker flere aktiviteter?

Det er uklart om det legges opp til en tillatelse per aktivitet eller om man kan få en tillatelse som dekker flere aktiviteter. I Portugal skiller de mellom to typer tillatelser. En enkelt tillatelse som gir en operatør tillatelse for en aktivitet, og en «global license» som gir operatøren mulighet til å gjennomføre en rekke aktiviteter av lik natur. Videre gjøres det klart at man kan få en tillatelse som dekker flere type aktiviteter, selv om de er utført av forskjellige aktører¹⁰. Det er viktig at også Norge klargjør at det er mulig å gi en tillatelse som kan dekke flere aktiviteter, spesielt om de gjelder for aktiviteter som er like eller nært tilknyttet hverandre.

3. Behov for klare tidslinjer og prosedyrer for søknader

Lovutvalget skriver at reglene for behandling av søknad bør følge forvaltningslovens alminnelige regler, og at det ikke er behov for særskilte regler.¹¹ NIFRO mener likevel søknadsprosessen bør klargjøres gjennom en forskrift som setter klare tidslinjer, både i forhold til når en operatør må søke og hvor lang tid myndighetene kan bruke på å behandle søknaden. I Frankrike har myndighetene for eksempel 4 måneder fra bekräftelsen av en mottatt søknad til å behandle den¹². Dette vil være særdeles viktig i rombransjen fordi man ofte er avhengig av et meget begrenset oppskytningsvindu når man først har anskaffet en oppskyting. Videre er et romobjektet integrert i en bærerakett før oppskytingen, og det er ikke mulig å bare «ta den av» og vente på neste oppskyting. For småsatellitter er det gjerne mange som skytes ut på en gang, og det har vært tilfeller hvor en av operatørene ikke har fått tillatelse før en oppskyting. Satellitten har da blitt «stengt» inne i dispensereren og ble ikke utløst i bane og er i effekt tapt.

Et verktøy for å skape mer sikkerhet i forhold til søknadsprosess er å utvikle «guider» som forklarer søknadsprosessen, som f.eks. i UK¹³. Videre kan det også være nyttig å legge til rette for dialog i forkant av en søknad. Dette synes spesielt viktig siden dette er en bred rammelov, hvor man tar sikte

¹⁰ Portuguese Decree- Law no. 16/2019. Art. 6

¹¹ Rett i bane. S.72

¹² French Decree n 2009-643 of 9th of June 2009 on authorization issued in accordance with French Act no. 2008-518 of 3rd of June 2008 relative to space operations. Article. 5

¹³ UK Space Agency (August 2018) "Guidance for applicants"

https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/851094/GUIDANCE_FOR_APPLICANT_S_Revised_08-08-2018_sw1_UPDATED_3_1.pdf

på å spesifisere flere av kravene igjennom tillatelser. I UK har de utviklet et trafikklys system hvor en aktører i dialog med myndighetene blir tildelt en farge-kode som tilsier hvor sannsynlig det er at de får tillatelse, og hvilke kostander og forpliktelser det er sannsynlig at de vil møte¹⁴. I den portugisiske loven åpnes det også for en «pre-qualification» prosess, som et verktøy for å gi operatøren forutsigbarhet før de starter en ny aktivitet eller endrer/avslutter en eksisterende¹⁵.

4 Hvem skal behandle søknaden:

Lovutkastet legger opp til at det er «departementet» som skal behandle søknaden om tillatelse og føre tilsyn. Dette kan være uheldig med tanke på klageadgang. Klageinstans for vedtak fattet av departementet er Kongen i statsråd, noe som er lite praktisk. Lovutkastet opererer gjennomgående med «departementet» som myndighet etter loven. Unntaket er § 29, hvor lovutkastet benytter begrepet «tilsynsmyndigheten», uten at det presiseres hvem dette er. Det vil være viktig at tilsynsmyndigheten ikke selv driver med romaktiviteter for å sikre at det ikke er interessekonflikter.

Anbefalinger §4:

- I Norge tilsier aktivitetsbilde at det er tre typer aktiviteter det kan være gunstig å skille mellom i loven for å gi forutsigbarhet.

- operatør for en oppskytningsbase,*
- operatør for bærerakett,*
- Norsk operatør av satellitt (se kommentarer §2)*

- Krav og rettigheter kan spesifiseres videre i forskrifter og tillatelser.

- Det bør legges til rette for at man kan få en tillatelse som dekker flere aktiviteter.

- Det er viktig å få på plass klare tidslinjer for når en skal søke, og det bør fastsettes hvor lang tid myndighetene har på å behandle søknaden. Dette vil være viktig for å skape sikkerhet rundt meget begrensede oppskytningsvinduer.

- Det bør vurderes å inkludere en fullmakt til å utvikle «pre-qualification» prosesser for enkelte aktiviteter som i UK og Portugal.

- Det bør være en etat som behandler søknaden, og det vil være viktig at denne etaten er upartisk og har nødvendig kompetanse til å vurdere søknaden på en sikker og effektiv måte.

§ 5 Vilkår for tillatelse

Departementet kan gi tillatelse til romaktivitet dersom følgende krav er oppfylt:

Operatøren har nødvendig kompetanse for å drive romaktivitet på en forsvarlig måte, har tilstrekkelige økonomiske ressurser for å drive romaktiviteter, og aktiviteten er forsikret i tråd med §25.

Romaktiviteten kan gjennomføres på en forsvarlig måte, og uten unødvendige eller uforholdsmessige konsekvenser for miljøet eller i verdensrommet. For å dokumentere at kravene er oppfylt, må operatøren legge frem:

- i. en vurdering av risikoen forbundet med romaktiviteten*
- ii. en plan for systematisk styring av risikoen ved romaktivitet*
- iii. En miljøkonsekvensutredning og*
- iv. En plan for å avslutning av romaktiviteten.*

¹⁴UK Space Agency (September 2019) "Licence to operate a space object: how to apply" <https://www.gov.uk/guidance/apply-for-a-license-under-the-outer-space-act-1986#traffic-light>

¹⁵ Portuguese Decree- Law no. 16/2019. Art. 5

Operatøren overholder reglene om eksportkontroll og Den Internasjonale telekommunikasjonsunionen (ITU) regler for satellittinnmelding.

Romaktiviteten er ikke i strid med Norges utenriks- eller sikkerhetspolitiske interesser.

Merknad:

Det vil være viktig å utdype betydningen av definisjoner som brukes gjennom hele denne bestemmelsen for å sikre forutsigbarhet knyttet til dokumentasjonskrav, tidslinjer og kostander. NIFRO oppfordrer myndighetene til å bruke ekspertisen og prosedyrene som allerede er utviklet i næringen og andre kompetansemiljøer til dette.

Det stilles spørsmål til om alle kravene er relevant for alle aktiviteter. For eksempel, punkt iii) om en miljøkonsekvensutredning. Det forstås at den skal omfatte både miljøet i rommet og på jorden, sistnevnte er kanskje ikke relevant om en aktivitet kun foregår i rommet.

Videre vil det være viktig at man ikke stiller så høye krav at det blir for dyrt og tidkrevende å gjennomføre aktiviteter, eller begrenser innovasjon og konkurransekraft. Det vil trolig være nødvendig og utvikle forskjellige krav til forskjellige typer aktiviteter. Det er viktig å finne en god balanse mellom krav som tilfredsstillende behovet for sikker drift men ikke er så omfattende at de forhindrer nye/utdanning og forskning/non-profit aktører i å gjennomføre sine aktiviteter.

Anbefalinger §5:

- Det oppfordres til å bruke ekspertisen og prosedyrene som allerede er utviklet i næringen og andre kompetansemiljøer for å bedømme om man møter kravene og utvikle dokumentasjonskrav.

- Det bør gis en fullmakt til å gi unntak til enkelte krav, eller gjøres klart om at man slipper og dokumentere krav som ikke er relevant for ens aktivitet.

- Det er viktig at man legger til rette for innovasjon og næringsutvikling, og ikke stiller krav som gjør det umulig for norske aktører å teste og ta i bruk nye metoder og innovative ideer for å produsere romobjekter og romteknologi.

- Det er viktig å finne en god balanse mellom krav som tilfredsstillende behovet for sikker drift men ikke er så omfattende at de forhindrer nye/utdanning og forskning/non-profit aktører i å gjennomføre sine aktiviteter.

§6 Adgang til å stille vilkår

Departementet kan fastsette vilkår for tillatelsen som går ut over kravene i loven.

Merknad:

Man kan stille spørsmål til behovet for både §9 og §6, og en kan vurdere å kun beholde §9. Selv om det anerkjennes at §6 kan ha en pedagogisk funksjon.

§ 7 Overdragelse

Overdragelse av tillatelse til å drive med romaktivitet kan bare skje med samtykke fra departementet.

Samtykke til overdragelse kan bare gis når vilkårene for tillatelse i dette kapitlet er oppfylt.

Merknad:

Ingen merknader.

§ 8 Overdragelse til utlandet

Overdragelse av romgjenstand til operatør etablert i en annen stat kan bare skje med samtykke fra departementet.

Departementet kan stille som vilkår for å samtykke til overdragelse at det inngås avtale mellom Norge og den andre staten om Norges folkerettslige erstatningsansvar.

Merknad:

Ingen merknader.

§ 9 Forskriftshjemmel

Departementet kan fastsette unntak fra lovens krav, utfyllende bestemmelser og ytterligere krav for tillatelse til romaktivitet.

Departementet kan gi nærmere regler om innholdet i og formen på søknaden.

Merknad:

Dette er en meget bred fullmakt. Det bør legges føringer for hvilke vilkår Departementet kan sette og gjør det viktig at en inkluderer formålsparagrafen diskutert tidligere i dette dokumentet.

§ 10 Søknadsgebyr

Departementets kostnader ved saksbehandlingen kan kreves dekket av operatøren. Gebyr er tvangsgrunnlag for utlegg.

Merknad:

Det er ingen global omforent praksis på dette området, men det er klart at enkelte aktiviteter i flere land er unntatt søknadsgebyr. NIFRO mener man bør fjerne søknadsgebyret, for å fremme næringen i en strategisk sektor i tråd med norske politiske mål.

Velger man likevel å beholde bestemmelsen, vil det være viktig at det gjennomføres omfattende undersøkelser for å kartlegge kostnadene knyttet til de forskjellige typer aktiviteter i andre land for å sikre at norske aktører ikke blir pålagt høyere kostnader enn konkurrenter i andre land.

Start-ups, universitet- og forskningsaktiviteter og prosjekter som utvikler nye tjenester eller tester ny teknologi er spesiell sårbare for kostnader, og det foreslås at slike prosjekter uansett gis unntak for søknadsgebyr eller at det settes spesielle satser.

Anbefalinger §10:

- I tråd med norsk politikk og en ambisjon om en næringsvennlig lov bør §10 fjernes.
- Velger man å beholde §10, bør det tas hensyn til konkurransekraft og at det skal tilrettelegges for innovasjon og aktiviteter. Det bør utvikles satser for forskjellige aktiviteter hvor beløpet ikke er høyere enn hva andre land krever for tilsvarende aktiviteter.

Kapittel 3 Registrering av romgjenstand

§ 11 Registreringsplikt

Romgjenstand, som Norge i henhold til artikkel 2 i Konvensjon 12. november 1974 om registrering av gjenstander skutt ut i verdensrommet (registreringskonvensjonen) er pliktig til å registrere, skal registreres i nasjonalt register for romgjenstander.

Informasjonen i registeret skal videreformidles til FNs generalsekretær i tråd med Registreringskonvensjonens artikkel 4.

Merknad:

Fra et pedagogisk perspektiv kan det være nyttig og tydeliggjøre at det er staten som har ansvaret for registreringen i henhold til internasjonal rett, og at aktøren kun er pliktig til å utlevere informasjonen til tilsynsmyndigheten.

Anbefalinger §11:

- I bestemmelsens første paragraf kan man legge til «skal registreres i nasjonalt register for romgjenstander av tilsynsmyndigheten».

§ 12 Opplysninger i registeret

Registeret skal inneholde følgende opplysninger om romgjenstanden:

- Navn på oppskytende stat eller stater.
- Et egnet kjennetegn på romgjenstanden, for eksempel registreringsnummer.
- Dato og sted for oppskyting.
- Grunnleggende baneparameter angitt som:
 - Omløpstid
 - helningen til baneplanet
 - høyeste punkt i banen
 - laveste punkt i banen
- Informasjon om romgjenstandens funksjoner og bruk.

Operatøren skal uoppfordret gi tilsynsmyndigheten opplysningene nevnt i første ledd.

Merknad:

Det bør gjøres klargjøres når denne informasjonen skal formidles. Det er vanlig å registrere et romobjekt først etter oppskyting, og å vente til en satellitt har nådd sin endelige banehøyde. Det er ikke alltid en satellitt når den baneposisjonen og banehøyden man hadde planlagt. Forskjellige romobjekter kan bruke forskjellig tid på å nå endelig bane eller posisjon.

Her kan vi se til andre land, eller for eksempel ESA, som har utviklet interne standarder for når informasjon skal registreres nasjonalt og formidles til FN.

Anbefaling §12:

- Tydeliggjør når informasjonen skal formidles, men gi fleksibilitet for å sikre at romobjektet har nådd endelig bane. Dette kan gjøres på forskriftsnivå.

§ 13 Forskriftshjemmel

Departementet kan gi nærmere regler om nasjonalt register for romgjenstander.

Merknad:

Som for §6, så kan man spørre seg om også §13 er overflødig i lys av §9.

Kapittel 4 Operatørens plikter

§ 14 Forsvarlig drift

Romaktivitet skal skje på en forsvarlig måte.

Merknad:

Se §5,

§ 15 Romsøppel

Romaktivitet skal ikke føre til mer romsøppel i verdensrommet enn strengt nødvendig.

Merknad:

Det kan være nyttig og ha med en definisjon av romsøppel.

§ 16 Miljø

Romaktivitet skal ikke føre til unødvendig eller urimelig skade på miljøet.

Merknad:

Se §5.

§ 17 Sikkerhet

Romaktivitet skal drives på en sikkerhetsmessig trygg måte i samsvar med et forsvarlig system for styring av risiko.

Merknad:

Hvem skal utvikle et «forsvarlig system for styring av risiko»?

Anbefaling §17:

- Myndighetene bør jobbe i nært samarbeid med industrien, og i første omgang la dem utvikle eller bruke eksisterende systemer for risikostyring.

§ 18 Forhold til annen lovlig aktivitet

Romaktivitet skal ikke i unødvendig eller urimelig grad vanskeliggjøre eller hindre luftfart, skipsfart, fiske, petroleumsvirksomhet eller annen lovlig aktivitet.

Merknad:

Ingen merknad.

§ 19 Opplysningsplikt

Operatøren skal opplyse departementet om nye eller endrede forhold av betydning for tillatelsen til romaktivitet.

Operatøren skal alltid opplyse om vesentlige avvik fra normal drift og tidspunktet for avslutning av romaktiviteten.

Merknad:

Det må klargjøres hva dette betyr i praksis. For eksempel, skal det opprettholdes en logg som sendes inn en gang i måneden? Være årlige innmeldinger eller meldes fra så raskt operatøren vet om det?

Det bør også spesifiseres hva som ligger i «vesentlige avvik».

Det hender at man ikke klarer å avslutte en romaktivitet som planlagt, hvordan skal dette håndteres?

§ 20 Forskriftshjemmel

Departementet kan gi nærmere regler om forpliktelsene i dette kapitlet.

Merknad:

Som for §6 og §13, så kan man spørre seg om også §20 er overflødig i lys av §9.

Kapittel 5 Erstatning og forsikring**§ 21 Objektivt ansvar**

Operatøren er erstatningsansvarlig uten hensyn til skyld for skade forårsaket av romgjenstand på personer og eiendom på jorden samt luftfartøy under flyging.

Det objektive ansvaret gjelder likevel ikke dersom

skadelidte har utvist forsett eller grov uaktsomhet, eller

skadelidte ble skadet under deltagelse i samme oppskytningsprosjekt.

Merknader:

Det vil være viktig at Norge bistår operatører i å fastslå hva som faktisk har skjedd skulle en sak oppstå. En nasjonal SSA evne er viktig i denne sammenheng, samt data Norge får gjennom avtaler med USA. Det er også kommersielle aktører som har god SSA data i enkelte banehøyder og områder.

§ 22 Øvrig ansvar

For skade voldt av romgjenstand og som ikke er omfattet av § 21 første ledd er operatøren erstatningsansvarlig etter alminnelig norsk erstatningsrett.

Merknader:

Ingen merknad.

§ 23 Regress

Dersom Norge i henhold til internasjonal avtale har utbetalt erstatning for skade voldt av romgjenstand, kan staten kreve regress fra operatøren av romgjenstanden.

Merknad:

Det bør inkluderes en bestemmelse om at en operatør har rett til å være representert i en prosess/sak hvor en annen stat krever erstatning fra Norge. Videre bør det spesifiseres hvilke rettigheter en operatør har i et slik tilfelle, som for eksempel den Belgiske romloven Art. 15 §2.

Som nevnt tidligere, det bør gjøres klart hvem som er «operatøren av en romgjenstand», for å tydeliggjøre hvem som er ansvarlig og potensielt erstatningspliktig for hvilken fase av operasjonen.

Anbefaling §23:

- Inkluder tekst som gir operatøren rettigheter til å være representert i en prosess hvis en annen stat reiser krav til erstatning mot Norge i tråd med internasjonale avtaler.

§ 24 Ansvarsbegrensning

Ansvar etter § 21 til § 23 er begrenset til 600 millioner norske kroner med mindre myndighetene fastsetter et annet beløp i tillatelsen.

Ansvarsbegrensningen gjelder ikke såfremt operatøren har utvist forsett eller grov uaktsomhet.

Merknad:

NIFRO er positive til at lovutvalget foreslår en ansvarsbegrensning, dette er en viktig komponent av alle moderne romlover. Det kan være nyttig å vurdere en lavere basislinje enn 600 millioner NOK. Som påpekt av Steven Freeland i vedlegget til utvalgets utredning, er det typiske 60 millioner euro

beløpet nært knyttet til Ariane-programmet og franske forhold. I Norge har vi andre aktiviteter og forhold, og det bør utredes videre om det er nyttig å kopiere den franske summen som en basislinje for alle aktiviteter.

NIFRO er positiv til at bestemmelsen åpner for at myndighetene har mulighet til å fastsette andre beløp i tillatelsen. Det kan være nyttig å utvikle indikative satser for forskjellige typer aktiviteter gjennom forskrifter eller veilednings-dokumenter for å gi mer forutsigbarhet, hvor det også gis en indikasjon om forsikringskrav. I denne sammenheng kan det også være nyttig og sette lavere begrensninger for ny teknologi, teknologi i testfasen eller nye aktiviteter for å fremme forskning, innovasjon og utvikling.

NIFRO stiller også spørsmål til om aktiviteter som oppskytningsaktiviteter av sub-orbitale forskningsraketter skal pålegges et ansvar opp til 600 millioner NOK og påfølgende forsikring. I denne sammenheng minnes det om at den svenske romloven ikke omfatter forskningsraketter, og at det dermed ikke stilles slike krav. Å stille et slik krav i den norske loven vil derfor gi betydelige utfordringer for å drive videre med slike aktiviteter i Norge.

For å sikre norsk konkurransedyktighet bør man etterleve den franske og Australske standarden, hvor staten også setter en tidsbegrensning på ansvarsforpliktelsen og påfølgende forsikringskrav. Som beskrevet av Steven Freeland i vedlegget til lovutvalgets arbeid. Skal Norge kunne konkurrere vil lignende bestemmelser være viktige.

Det bør spesifiseres at det er mulig å frita aktøren helt fra ansvaret, så sant man ikke forviser forsett eller grov uaktsomhet. Slikt unntak er gitt i andre land og vil være viktig for å legge til rette for prosjekter som utgjør en betydelig samfunnsnytte.

Anbefalinger §24:

- NIFRO mener man bør gjennomføre en utredning for å forstå om en basislinje for ansvarsbegrensning på 600 MNOK for alle aktiviteter, legger til rette for en konkurransedyktig norsk romsektor.

- NIFRO er meget positiv til at det åpnes for å sette en lavere sum for ansvarsbegrensning. Det bør utvikles veiledende dokumenter som gir en indikasjon og forutsigbarhet, men legger opp til en fleksibel ansvarsbegrensning for forskjellige aktiviteter, inkludert testfaser.

- Det må klargjøres om sub-orbitale forskningsraketter er inkludert i lovens virkeområde eller ei? Er dette inkludert vil det være viktig å gi full ansvarsbegrensning og ikke stille krav til forsikringer for at det skal være mulig å fortsette med slike aktiviteter på lik linje med konkurrenter i andre land som f.eks Sverige.

- Det må sette en tidsbegrensning for ansvar og påfølgende forsikringsplikt som i Frankrike og Australia.

- Som i andre land bør det være klart at enkelte typer aktiviteter være unntatt ansvar og følgende forsikringskrav.

§ 25 Forsikringsplikt

Operatøren plikter å ha forsikring eller annen sikkerhet som dekker operatørens erstatningsansvar for romaktivitet etter § 21 til § 23.

Forsikringen skal dekke ansvaret operatøren har etter loven med en forsikringssum på 600 millioner norske kroner med mindre myndighetene fastsetter et annet beløp i tillatelsen.

For statens regresskrav etter § 23 gjelder forsikringsavtaleloven § 7-6 tilsvarende.

Operatører som er omfattet av statens selvassurandørordning er unntatt fra forsikringsplikt.

Merknad:

Se §24.

Det er uklart hva man skal forsikre. Det vil være svært uheldig om man er pålagt og ta ut en forsikring per satellitt i en konstellasjon, her kan det være nyttig å se til UK. For småsatellitter som kun skal være i bane en kort periode kan det også være gunstig og se på løsninger som i UK eller Finland, der spesifiserer de at hvis satellitten er i lav nok bane og utgjør lav nok risiko så gis det unntak fra forsikringskrav.

Videre er tredjepartsforsikringer for romsektoren kun tilbudt av et fåtall forsikringsagenter og det virker som om færre og færre tilbyr denne forsikringen for hvert år. Det vil si at det er et begrenset marked for denne type forsikringer, som i tillegg er meget sensitiv til svingninger.

NIFRO vil gjerne utfordre myndighetene til å undersøke om det finnes muligheter for å tenke nytt for hvordan staten håndterer risikoen assosiert med at Norge er traktatpart til Romatraktaten og Ansvarskonvensjonen. For eksempel om er det mulig at staten tar ut en forsikring for å håndtere alle romobjektene Norge er en oppskytnings stat for, en slags flåte forsikring?

Anbefalinger §25:

- *Det må ikke stilles høyere krav til forsikring i Norge enn andre steder, i dette legges at man også må tilpasse ansvarsbegrensningen og forsikringskravet til de forskjellige norske aktivitetene.*
- *NIFRO mener det bør utvikles guider eller forskrifter som legger opp til forskjellige forsikringskrav for forskjellige aktiviteter for å bidra til mer forutsigbarhet. Test og utviklingsfaser vil det også være gunstig å ikke stille like strenge krav til.*
- *NIFRO er positiv til at universiteter og høyskoler er inkludert i statens selvassurandørordning.*
- *Det må klargjøres hvordan denne bestemmelsen treffer oppskytingen av norske og utenlandske forskningsraketter fra Andøya og Svalbard. Det vil være viktig å sikre like vilkår som i Sverige for at slike aktiviteten skal kunne fortsette i Norge.*
- *Det må unngås at flere aktører tar ut tredjepartsforsikring for samme aktivitet, og det må klargjøres hvem som er pålagt dette, eventuelt hvem som er ansvarlig for hvilken fase av aktiviteten.*
- *Det vil være viktig og inkludere muligheter for å forsikre flere romobjekter under en forsikring.*

§ 26 Forskriftshjemmel

Departementet kan gi nærmere regler om operatørens erstatningsansvar og forsikringsplikt.

Merknad:

Som for §6, §13 og §20, så kan man spørre seg om også §26 er overflødig i lys av §9.

Kapittel 6 Tilsyn

§ 27 Plikt til å føre tilsyn

Departementet skal føre tilsyn med at romaktivitet drives i tråd med bestemmelser gitt i og i medhold av loven.

Merknad:

Norge har en politisk bekreftet ambisjon om at norsk romsektoren skal vokse. Å bygge opp en nasjonal kompetent tilsynsmyndighet vil være viktig bidrag for å nå dette målet. Det vil være viktig at denne har kompetanse både til å veilede næringen, føre tilsyn og handle om noe skulle skje.

Lovutkastet refererer til at Departementet skal føre tilsyn, samtidig som det andre steder i teksten refereres til en tilsynsmyndighet. Det kan være gunstig og klargjøre hvem som skal føre tilsyn og hvem som behandler søknader. Det kan stilles spørsmål til om det er gunstig at dette er samme aktør for å samle kompetansen og skape god kunnskap om aktørene som skal reguleres?

Lovutvalget peker på at det vil være viktig å lene seg på eksterne kompetanse miljøer, og spesielt den Europeiske (ESA) romorganisasjonen for den tekniske vurderinger. Dette er noe Danmark, Finland, Nederland og Belgia allerede har gjort, men her bør det påpekes at disse landene kun har brukt ESA som teknisk rådgiver for å vurdere søknader om tillatelse for et par småsatelitter. Norge har et helt annet aktivitetsbilde, og bare første året er det sannsynlig at myndighetene må forholde seg til søknader og å føre tilsyn over en rekke forskjellige aktiviteter. Det kan derfor være problematisk å sammenligne norske behov og løsninger med det som er gjort i Danmark, Finland, Nederland og Belgia.

NIFRO er skeptisk til at det legges opp til å lene seg for tungt på ESA som teknisk rådgiver fordi det er en administrativt tung organisasjon, noe som gjør at ting ofte tar tid, både å inngå nye kontrakter, gjennomføre tekniske undersøkelser og utviklet standarder for å vurdere ny teknologi. Bruk av utenlandske tekniske rådgivere, inkludert ESA, kan også gjøre det utfordrende å håndtere teknisk sensitive eller gradet informasjon. Videre er det store kostnader knyttet til slike evalueringer, det bør stilles spørsmål om vi skal kjøpe slike evalueringer av andre eller utvikle egen norsk kompetanse.

Som kommentert i §31 mener NIFRO at det er staten som bør ta regningen for å bygge opp og drifte en tilsynsmyndighet. Ved å ha kompetansen i Norge kan man også i større grad utnytte den til å veilede industrien gjennom søknadsprosesser, spesialsy tillatelser og videreutvikle prosedyrer underveis – som er nødvendig når man legger opp til en bred rammelov.

Anbefalinger §27:

- *Det må klargjøres hvem som skal føre tilsyn, behandle søknader og eventuelt hvem som skal støtte tilsynsmyndigheten med teknisk kompetanse.*
- *Norge har en mye mer omfattende romsektor og behov for å behandle tillatelser og føre tilsyn enn Finland, Danmark, Belgia eller Nederland. NIFRO mener at man bør bygge opp et nasjonalt kompetansemiljø.*

§ 28 Adgang til undersøkelse

Operatøren plikter å gi tilsynsmyndigheten uhindret adgang til å undersøke anlegg, områder og innretninger, når det er nødvendig for et forsvarlig tilsyn.

Merknad:

Det bør klargjøres hvordan myndighetene har tenkt å føre tilsyn gjennom forskrifter.

§ 29 Opplysninger

Tilsynsmyndigheten kan pålegge operatøren å utlevere opplysninger, dokumenter og annet materiale som er nødvendig for et forsvarlig tilsyn.

Når særlige grunner tilsier det, kan slike opplysninger kreves av andre.

Merknad:

NIFRO stiller spørsmål om hvordan sikkerhetsgradert informasjon vil bli behandlet?

Som del av prosessen ved å søke tillatelse eller føre tilsyn kan det være aktuelt å innhente informasjon fra kunder og underleverandører. Det bør tydeliggjøres om det er tilsynsmyndigheten eller departementet som skal ha hjemmel, for å innhente informasjon fra underleverandører og kunder – eller om det er operatøren som har et ansvar for at slik informasjon er tilgjengelig for

tilsynsmyndigheten/departementet gjennom kontraktene med underleverandører og kunder. Sistnevnte synes mer hensiktsmessig siden tilsynsmyndighetene/departementet i praksis ikke har noen spesifikk myndighet ovenfor underleverandører, spesielt om de er i andre jurisdiksjoner. Dette er spesielt aktuelt i rombransjen hvor man gjerne opererer med et stort utvalg underleverandører og har kunder fra hele verden. Ved å inkludere en bestemmelse hvor det gjøres klart at det er operatøren som søker/har tillatelse som må innhente og dele informasjon som er relevant for tilsyn eller tillatelsen fra kunder eller underleverandører, kan dette flytes ned i kontrakter med kunder og underleverandører.

Anbefaling §29:

- *Det bør klargjøres at det er operatøren som søker/holder tillatelsen som er ansvarlig for å levere informasjon relevant for tillatelsen og tilsyn fra underleverandører og kunder.*

§ 30 Undersøkelseskommissjon

Departementet kan nedsette en egen undersøkelseskommissjon ved alvorlig hendelse i forbindelse med romaktivitet.

Reglene i luftfartsloven om undersøkelse av luftfarts- ulykker gjelder tilsvarende så langt de passer.

Merknad:

Ingen merknad

§ 31 Tilsynsgebyr

Tilsynsmyndighetens kostnader ved å føre tilsyn kan kreves dekket av operatøren. Gebyr fastsatt med hjemmel i første punktum er tvangsgrunnlag for utlegg.

Departementet kan gi nærmere regler om gebyrer og innkreving av disse.

Merknad:

NIFRO er sterkt uenig i lovutvalgets konklusjon om at det er operatøren som skal bære kostnaden for å føre tilsyn.

Det synes å være veldig få land som har lovverk som åpner for at næringen skal bære kostnadene knyttet til tilsyn, og dette synes ikke å bli benyttet i praksis. Det vil være svært uheldig for innovasjon og konkurransekraften til norsk industri, samt begrensende for forskning og utdanning om denne bestemmelsen inkluderes. Norge har en politisk ambisjon om å legge til rette for vekst og sysselsetning i romsektoren. I en sektor som er preget av store start kostnader, er det viktig at staten tar regningen for tilsyns som skal føres i tråd med statens egne internasjonale forpliktelser.

Anbefaling §31:

- *Skal loven være næringsvennlig er det er forutsetning at §31 fjernes, slik at norske aktører ikke møter større kostnader enn konkurrenter i andre jurisdiksjoner.*

Kapittel 7 Forvaltningstiltak og administrative sanksjoner

§ 32 Pålegg

Departementet kan pålegge operatøren å rette eller stanse forhold som er i strid med bestemmelsene i eller i medhold av loven. I pålegget skal det settes en frist for oppfyllelse.

Merknad:

Ingen merknad.

§ 33 Tvangsmulkt

For å sikre at bestemmelsene i eller i medhold av loven blir gjennomført, kan departementet fastsette tvangsmulkt.

Tvangsmulkt kan fastsettes når overtredelse av en bestemmelse er oppdaget. Tvangsmulkten begynner å løpe dersom den ansvarlige oversitter den frist for retting departementet har fastsatt.

Er overtredelsen skjedd på vegne av en juridisk person, skal tvangsmulkten vanligvis pålegges dette. Er tvangsmulkt pålagt et selskap som inngår i et konsern, kan påløpt tvangsmulkt også inndrives hos morselskap.

Merknad:

Ingen merknad.

§ 34 Midlertidig stans

Departementet kan kreve midlertidig stans ved

alvorlig, gjentatte eller vedvarende overtredelse av bestemmelser i eller i medhold av loven, eller hvis det er nødvendig for å avverge en overhengende fare.

Merknad:

Hva betyr midlertidig stans? Dette er enkelt å forstå for romaktiviteter som foregår på jorden, men et romobjekt i bane kan ikke «stanses» uten videre.

Det kan være av interesse for myndighetene å legge inn en fullmakt til å overføre operasjonen av et romobjekt til en annen operatør ved gjentatte alvorlige brudd på loven eller hvor den som har tillatelse går konkurs.

Anbefaling §34:

- Det bør legges inn en fullmakt til å overføre operasjonen av et romobjekt i rommet til en annen operatør i enkelte tilfeller, f.eks. ved gjentatte alvorlige brudd på loven.

§ 35 Omgjøring

Departementet kan endre, og om nødvendig kalle tilbake, tillatelse gitt i medhold av loven, hvis

operatøren overtrer bestemmelser i eller i medhold av loven, og overtredelsen er alvorlig, gjentar seg eller vedvarer,

operatøren har gitt uriktige eller ufullstendige opplysninger, og disse opplysningene har vesentlig betydning for tillatelsen,

vesentlige forutsetninger til grunn for tillatelsen er endret, eller

det følger av ellers gjeldende regler om omgjøring.

Endring og tilbakekall av tillatelse etter første ledd kan gjøres tidsbegrenset. Tidsbegrenset endring og tilbakekall kan gjøres betinget av at bestemte forhold utbedres eller endres.

Ved avgjørelser etter paragrafen her skal det tas hensyn til det økonomiske tapet og de ulempene som det må påregnes at en endring eller et tilbakekall vil påføre operatøren, og de fordelene og ulempene som endringen eller tilbakekallet for øvrig vil medføre.

Merknad:

Ingen merknad.

§ 36 Overtredelsesgebyr

Departementet kan ilegge den ansvarlige administrativ sanksjon (overtredelsesgebyr) ved:

alvorlig overtredelse av § 14 om forsvarlig drift,

alvorlig overtredelse av § 15 om håndtering av romsøppel,

alvorlig overtredelse av § 25 om plikt til forsikring,

alvorlig overtredelse av § 17 om sikkerhetsmessig betryggende romaktivitet, og

alvorlig overtredelse av § 16 om miljøkonsekvenser av romaktivitet.

Fysiske personer kan bare ilegges overtredelsesgebyr for forsettlig og uaktsomme overtredelser. Et foretak kan ikke ilegges overtredelsesgebyr dersom overtredelsen skyldes forhold utenfor foretakets kontroll.

Merknad:

Ingen merknad.

Kapittel 8 Avsluttende bestemmelser

§ 37 Ikraftsetting

Loven gjelder fra det tidspunkt Kongen bestemmer.

Enhver som driver med romaktivitet når loven trer i kraft, må søke om tillatelse innen 6 måneder fra lovens ikrafttredelse.

Merknad:

Det er uklart om dette er et krav til å levere en komplett søknad eller begynne søknadsprosessen?

Avhengig av hva man legger i kravene, se våre kommentarer §5 og kap. 4, så kan det være utfordrende å sammenstille dokumentasjon for å tilfredsstille krav innen 6 måneder – spesielt om det legges opp til at en må bruke eksterne spesialister for å få en teknisk vurdering. Det er lagt opp til at flere av kravene skal skreddersys for hver aktør gjennom en tillatelse. Dette krever en god dialog mellom myndigheter og søker, som er bra men kan ta tid. Det bør gjøres klart at en aktør må begynne prosessen med myndighetene for en søknad innen 6 måneder. Eventuelt sette en lengre frist for å søke, slik som i Finland (12 måneder). Danmark gir en frist på 6 måneder, men da igjen var det kun to eller tre småsatellitter som måtte søke om tillatelse, og disse satellittene hadde allerede tillatelse gjennom en ad-hoc løsning ifra 2015. Se Aktstykket nr.141 (2014-2015) bestemt den 28. mai 2015¹⁶.

Videre er det viktig å klargjøre at aktører som driver med romvirksomhet får fortsette drift til søknaden er behandlet, inkludert om det er nødvendig med en revisjon av søknad.

Anbefaling:

Kravet om at en må søke innen 6 måneder bør endres til «må iverksette prosessen for en søknad om tillatelse innen 6 måneder fra lovens ikrafttredelse».

§ 38 Endring i andre lover

Lov 13. juni 1969 nr. 38 om oppskytning av gjenstander fra norsk territorium m.m. ut i verdensrommet oppheves.

¹⁶ Folketinget (2014-2015) Aktstk. 141 «Aktstykket om Danmarks ansvar i forbindelse med opsendelse af satellitter» link: <https://www.ft.dk/samling/2014/aktstykke/aktstk.141/index.htm>

Lov 4. juli 2003 nr. 83 om elektronisk kommunikasjon endres slik: § 6-7 om regressansvar for skade voldt av romgjenstand oppheves.

Merknad:

Ingen merknader.